

Հայաստանի
ՔՀԿ-ների
Հակակոռուպցիոն
Կոալիցիա

Հավելված 1

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱԿԱԿՈՌՈՒՊՑԻՈՆ ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԴՐԱ ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ 2019-2022 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ԾՐԱԳԻՐԸ ՀԱՍՏԱՏԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ» ՆԱԽԱԳԾԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՔՆՆԱՐԿՈՒՄՆԵՐԻ ԱՍՓՈՓՈՒՄ

2019թ.-ի հուլիս և օգոստոս ամիսներին անցկացվեցին «Հայաստանի Հանրապետության հակակոռուպցիոն ռազմավարությունը և դրա իրականացման 2019-2022 թվականների միջոցառումների ծրագիրը հաստատելու մասին» նախագծի (այսուհետ՝ Ռազմավարություն) վերաբերյալ հանրային քննարկումներ Գյումրիում, Գավառում, Վանաձորում և Երևանում:¹

Հանրային քննարկումները կազմակերպվել էին «Իրավաբանների հայկական ասոցիացիա» ՀԿ-ի, Հայաստանի ՔՀԿ-ների հակակոռուպցիոն կոալիցիայի, Հանրային խորհրդի պետաիրավական հարցերի հանձնաժողովի և ՀՀ արդարադատության նախարարության կողմից՝ Եվրոպական միության կողմից ֆինանսավորվող «Կառուցողական երկխոսության հանձնառություն» և Միջազգային մասնավոր ձեռնարկությունների կենտրոնի կողմից իրականացվող «Կոռուպցիայի դեմ պայքարի խթանում և բարեփոխումներ. Հայաստան» ծրագրերի շրջանակներում:

Հանրային քննարկումների անցկացումը նպատակ էր հետապնդում՝

- քննարկել Ռազմավարության լրամշակված տարբերակը շահագրգիռ բոլոր կողմերի ներգրավմամբ,
- ներկայացնել դիտարկումներ և ուղղել հարցադրումներ Ռազմավարության վերաբերյալ ոլորտի պետական իրավասու մարմնի՝ Արդարադատության նախարարության ներկայացուցիչներին,
- ապահովել հնարավորինս լայն համախոհություն՝ մեկտեղելով Կառավարության, պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների, քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների, մասնավոր ոլորտի ներկայացուցիչների, իրավաբանական հանրության տեսակետները Ռազմավարության և Ռազմավարության

¹ Տե՛ս հետևյալ հղումներով՝ <https://armla.am/44469.html>, <https://armla.am/44400.html>, <https://armla.am/44339.html>, <https://armla.am/44114.html>:

Հայաստանի
ՔՀԿ-ների
Հակակոռուպցիոն
Կոալիցիա

միջոցառումների ծրագրով նախատեսված գործողությունների իրականացման անհրաժեշտության շուրջ,

➤ հավաքագրել հստակ առաջարկներ Ռազմավարության բարելավման համար՝ ձևավորելով համախոհություն խնդրո առարկայի վերաբերյալ:

Հանրային քննարկումներին ներկա էին «Իրավաբանների հայկական ասոցիացիա» ՀԿ-ի նախագահ, Հայաստանի ՔՀԿ-ների հակակոռուպցիոն կոալիցիայի քարտուղարության համակարգող Կարեն Զադոյանը, ՀՀ արդարադատության նախարար Ռուստամ Բադալյանը, ՀՀ արդարադատության փոխնախարար Սրբուհի Գալյանը, ՀՀ արդարադատության նախկին փոխնախարար Տիգրան Խաչիկյանը, ՀՀ արդարադատության նախարարության հակակոռուպցիոն և քրեակատարողական քաղաքականության մշակման վարչության պետ Կարեն Հակոբյանը, պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների, մասնավոր ոլորտի, քաղաքացիական հասարակության կառույցների, իրավաբանական-փաստաբանական հանրույթի ներկայացուցիչներ: Հանրային քննարկումները լուսաբանվել են ՋԼՄ-ներով, ներառյալ՝ սոցիալական առցանց մեդիաներով:

Հանրային քննարկումների արդյունքում ներկայացված դիտարկումներն ու առաջարկությունները հավաքագրվել են ըստ հետևյալ ուղղությունների.

1. ՀՀ 2019-2022թթ. հակակոռուպցիոն ռազմավարություն և դրա իրականացման միջոցառումների ծրագիր:
2. Հակակոռուպցիոն ինստիտուցիոնալ համակարգի զարգացում:
3. Կոռուպցիայի կանխարգելում:
4. Կոռուպցիայի դեմ պայքարում իրավապահ գործառույթ:
5. Հակակոռուպցիոն կրթություն:

Հայաստանի
ԹՀԿ-ների
Հակակոռուպցիոն
Կոալիցիա

1. ՀՀ 2019-2022թթ. հակակոռուպցիոն ռազմավարություն և դրա իրականացման միջոցառումների ծրագիր

- 1.1 Ռազմավարությունը պետք է ունենա **հստակ ձևակերպված նպատակ և ամբողջապես արտահայտի Հայաստանի հակակոռուպցիոն քաղաքականության հետանկարը**: Ամրագրել, որ Ռազմավարությունը նպատակ է հետապնդում **նպաստելու կոռուպցիայից զերծ, ներդաշնակ և երջանիկ հասարակություն կառուցելուն` 4 հիմնական ուղղություններով**. հակակոռուպցիոն կրթություն, կանխարգելում, պատժի անխուսափելիություն, ինստիտուցիոնալ համակարգի ներդրում:
- 1.2 Ռազմավարության նպատակը չպետք է կապել միայն ՀՀ կառավարության ծրագրով **հռչակված հայեցակարգային կանխադրյալների ու սկզբունքների հետևողական կենսագործման հետ**, քանի որ կառավարությունները փոփոխական են, ինչի հետևանքով փոփոխվում են նաև նրանց գործունեության առաջնահերթությունները, ուստի նման դեպքերում Ռազմավարության և միջոցառումների ծրագրով նախատեսված գործողությունների իրականացումը որևէ կերպ չպետք է առկախվի, ավելին` պետք է անխափան շարունակվի դրանց կենսագործման գործընթացը:
- 1.3 Ռազմավարության վերջնականացման և ընդունման փուլում **ապահովել սիներգիաներ Կառավարության գործունեության տարբեր ոլորտներում մշակվող կամ արդեն իսկ իրականացվող ռազմավարությունների և դրանց միջոցառումների ծրագրերի հետ**, օրինակ` դատաիրավական բարեփոխումների ծրագրի նախագիծ, մարդու իրավունքների պաշտպանության ռազմավարության նախագիծ և այլն:
- 1.4 Ռազմավարությամբ **նախատեսել միջոցառումների իրականացման հստակ և իրատեսական ժամկետներ**: Օրինակ, Ռազմավարության միջոցառումների ծրագրով նախատեսվում է մինչև ընթացիկ տարվա ավարտը բոլոր պետական կառավարման համակարգի և տեղական ինքնակառավարման մարմիններում իրականացնել ռիսկերի գնահատում, մինչդեռ Ռազմավարությունը նախատեսվում է ընդունել ընթացիկ տարվա վերջին եռամսյակում, և դեռևս համապատասխան մեթոդաբանություններ նույնպես չեն մշակվել:
- 1.5 Ունենալ Ռազմավարությամբ նախատեսված միջոցառումների **նախնական ֆինանսական գնահատում և պետական բյուջեից կատարել ֆինանսական, համաչափ և ողջամիտ հատկացումներ`** Ռազմավարության յուրաքանչյուր ուղղությանը` այդ միջոցառումները

Հայաստանի
ՔՀԿ-ների
Հակակոռուպցիոն
Կոալիցիա

պատշաճ իրականացնելու և վերջնական թիրախային արդյունքներն ապահովելու համար:

- 1.6 Ապահովել Ռազմավարությամբ սահմանված միջոցառումների կատարման ընթացքի վերաբերյալ **հաշվետվողականություն**, նախատեսել մեխանիզմներ, որպեսզի հանրությունը պարբերաբար տեղեկացվի Ռազմավարության կատարման ընթացքի, գրանցած արդյունքների և բացթողումների մասին:
- 1.7 Մոնիթորինգի իրականացման մեթոդաբանությունը մշակելիս ներդնել Ռազմավարությամբ սահմանված միջոցառումների **վերջնական (թիրախային) արդյունքների գնահատման արդյունավետ մեխանիզմներ/գործիքներ**:
- 1.8 Դիտարկել Ռազմավարության մոնիթորինգի իրականացումը **մասնագիտացված քաղաքացիական հասարակության կառույցներին պատվիրակելու նպատակահարմարության հարցը**:
- 1.9 Հակակոռուպցիոն համակարգի ստեղծման առաջնային փուլում դրամաշնորհների տեսքով ֆինանսական միջոցների ներգրավում պետական բյուջե՝ միջազգային կազմակերպություններից և սփյուռքից՝ **պահպանելով Հայաստանի սուվերենությունը կոռուպցիայի դեմ պայքարում սեփական օրակարգն ունենալու և այն ընդունելու, ինչպես նաև համակարգային լուծումներ գտնելու հարցերում**:
- 1.10 Բացառել այն միջոցառումների կրկնողությունը, հետևապես և, ամրագրումը, որոնց կատարման ուղղությամբ պետությունն **արդեն իսկ ստանձնել է հանձնառություն տարբեր իրավական ակտերի կամ ռազմավարական փաստաթղթերի միջոցով**:

2. Հակակոռուպցիոն ինստիտուցիոնալ համակարգի զարգացում

- 2.1 Ռազմավարությամբ նախապատվություն է տրվել հակակոռուպցիոն ինստիտուցիոնալ համակարգի տարանջատված մոդելին, ինչի պարագայում Հայաստանում ունենալու ենք ոչ թե 2 հակակոռուպցիոն, այլ 4 հակակոռուպցիոն մարմիններ, որոնք են՝
 - i. **Արդարադատության նախարարությունը՝** որպես հակակոռուպցիոն քաղաքականություն մշակող և իրականացնող մարմին,
 - ii. **Հակակոռուպցիոն քաղաքականության խորհուրդը՝** որպես կոռուպցիայի կանխարգելմանը նպաստող քաղաքականությունների, ծրագրերի և իրավական

Հայաստանի
ԹՀԿ-ների
Հակակոռուպցիոն
Կոալիցիա

ակտերի նախագծերի վերաբերյալ դիրքորոշում հայտնող խորհրդակցական մարմին,

iii. **Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովը,**

iv. **Հակակոռուպցիոն կոմիտեն:**

Մինչդեռ Հակակոռուպցիոն ինստիտուցիոնալ մեկ միասնական կենտրոնացված (ունիվերսալ) մոդելին նախապատվություն տալու պարագայում, ունենում ենք՝

i. **Մեկ միասնական պատասխանատու մարմին, որը** կհամակարգի Հայաստանում հակակոռուպցիոն գործունեություններն ու միջոցառումները, որը կդյուրացնի հակակոռուպցիոն մարմնի՝ 3 ուղղություններով (կանխարգելում, կրթություն, իրավապահ) գործող ստորաբաժանումների միջև տեղեկությունների փոխանակումը, առողջ համագործակցությունը և միասնական նպատակի իրագործմանը հասնելու գործընթացը: Սա մարմնի համար կստեղծի արդյունավետ գործելու միջավայր, ինչպես նաև հնարավորություն կընձեռի մարմնին՝ գնահատել և վերլուծել Հայաստանում տիրող հակակոռուպցիոն իրական վիճակը՝ ըստ 3 ուղղությունների: Այսպիսով, կենտրոնացված մարմինը նպաստում է կոռուպցիայի դեմ պայքարի ուղղությունների **համակարգայնությունն ու միասնականությունը՝ վերացնելով պետական մարմինների գործառության իրավասությունները՝ տարբեր տիրույթներում:**

ii. **Պետական ռեսուրսների, այդ թվում ֆինանսների արդյունավետ ծախսում և գործառույթների կրկնողության բացառում:** Կենտրոնացված համակարգի դեպքում կիննայվեն հատկացված պետական, այդ թվում ֆինանսական ռեսուրսները և կբացառվի գործառույթների կրկնությունը տարբեր պետական մարմինների կողմից: Այսպես, ունիվերսալ մարմինը իր գործունեությունն իրականացնելիս առաջնորդվում է հատկացվող **ֆինանսական միջոցների արդյունավետ սնօրինման սկզբունքով:** Մարմնի ֆինանսական անկախությունն ապահովելու նպատակով պետական բյուջեի հատուկ տողով մարմնին ֆինանսական միջոցներ են հատկացվում: Միասնական մարմին ունենալու դեպքում **կբացառվի ֆինանսական միջոցների ծախսումը նույն գործառույթների իրականացման համար՝ տարբեր պետական մարմինների կողմից:** Օրինակի համար նշենք, որ յուրաքանչյուր պետական մարմին իր գործունեության արդյունավետության ապահովման

Հայաստանի
ԹՀԿ-ների
Հակակոռուպցիոն
Կոալիցիա

համար ունենում է առնվազն հետևյալ վարչությունները. մարդկային ռեսուրսների կառավարման, ֆինանսական և հաշվապահական հաշվառման, տեղեկատվության և հասարակայնության հետ կապերի, արտաքին կապերի, ներքին աուդիտի, տեղեկատվական տեխնոլոգիաների և կապի հատուկ համակարգերի, քաղաքացիների ընդունելության և դիմումների քննարկման և այլն, ինչպես նաև պետական գույք, հանրային միջոցներ, որոնց համար պետական բյուջեից տարեկան կտրվածքով հատկացվում են ֆինանսական միջոցներ և պետական գույք: Ստացվում է, որ կոռուպցիայի դեմ պայքարի ապակենտրոնացված համակարգ ունենալու ունենալու պարագայում հիշյալ վարչությունները կատարելու են նույնանման գործառույթներ, և նրանց տրամադրվելու է պետական գույք ու հանրային միջոցներ:

iii. **Կենտրոնացված համակարգի երեք թևերի միջև անառողջ մրցակցության բառացում և միջգերատեսչական շահերի կառավարում:** Կենտրոնացված համակարգի դեպքում չեզոքանում է համակարգի երեք թևերի (կանխարգելիչ, կրթություն և իրավապահ) միջև անառողջ մրցակցությունը, սրանով պայմանավորված չեզոքանում է նաև կոռուպցիայի դեմ պայքար իրականացնող մարմինների միջև միջգերատեսչական անառողջ մրցակցությունը և գերատեսչական շահերի ռիսկը, նվազում են շահերի բախման իրավիճակները:

iv. **Հակակոռուպցիոն մարմինների գործունեության վերաբերյալ շփոթության բացառում հանրության շրջանում:** Ապակենտրոնացված համակարգի դեպքում, Հայաստանում 4 հակակոռուպցիոն մարմիններ գործելու պարագայում, հանրության մոտ բարձր կլիինի շփոթության աստիճանը, թե կոնկրետ կոռուպցիոն կամ շահերի շախմատ կամ այլ իրավախախտ գործողությունների դեպքում, ո՞ր մարմինն պետք է դիմել: Ավելին, ներկայումս, հանրությունը տեղեկանալով, որ օրինակ՝ Հակակոռուպցիոն քաղաքականության խորհուրդը ղեկավարում է ՀՀ վարչապետը, վերջինս կոռուպցիայի դեմ պայքարի բոլոր մարմինները նույնացնում է վարչապետի հետ և կոռուպցիոն բնույթի ցանկացած հարցով դիմում է վարչապետին:

2.2 Այն դեպքում, եթե այս փուլում կառավարությունը չցուցաբերի բավարար քաղաքական մեկ միասնական անկախ ունիվերսալ հակակոռուպցիոն մարմին ստեղծելու հարցում, ապա՝ երկու առանձին հակակոռուպցիոն մարմիններ (օժտված՝ ա) կանխարգելիչ և

Հայաստանի
ԹՀԿ-ների
Հակակոռուպցիոն
Կոալիցիա

հակակոռուպցիոն կրթության իրականացման գործառնություններով, բ) իրավապահ գործառնություններով) ստեղծելու պարագայում պետք է հնավորինս ապահովվի վերը նշված ընդհանուր չափանիշները, իսկ մարմինների ղեկավար կազմը ընտրվի բացառապես մրցութային կարգով՝ համապատասխան մրցութային խորհուրդների միջոցով, որով կապահովվի նրանց ապաքաղաքական դիրքորոշումը, անկողմնակալությունը, չեզոքությունը, բարեխղճությունն ու իրավասությունը՝ պահպանելով Ջակարտայի սկզբունքները:

2.3 Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի և Հակակոռուպցիոն կոմիտեի ղեկավար կազմի թեկնածուներին առաջադրել՝ հիմք ընդունելով Ջակարտայի սկզբունքներով նախատեսված չափորոշիչները, այդ թվում՝ արհեստավարժությունը և բարեխղճությունը:

2.4 Ռազմավարությամբ ամրագրել, որ կոնկրետ ժամկետներում կառավարությունը սույն ռազմավարության իրականացմանը զուգահեռ նախաձեռնելու է սահմանադրական բարեփոխումների իրականացման փուլ՝ հակակոռուպցիոն ինստիտուցիոնալ համակարգին սահմանադրական երաշխիքներով օժտելու նպատակով:

2.5 Շարունակել մասնագիտացված քննարկումները Հայաստանում անկախ ունիվերսալ հակակոռուպցիոն մարմին ներդնելու ուղղությամբ՝ հաշվի առնելով կենտրոնացված համակարգի առավելությունները և ապակենտրոնացված համակարգի թերությունները:

3. Կոռուպցիայի կանխարգելում

3.1 Կատարել փոփոխություններ «Ազդարարման համակարգի մասին» ՀՀ օրենքում՝ նախատեսելով բիզնես ոլորտում կատարվող կոռուպցիոն հանցագործությունների և մի շարք այլ իրավախախտումների մասին ազդարարման հնարավորություն:

3.2 Վերանայել հանրային ծառայողներին տրվող սոցիալական երաշխիքների շրջանակը և աշխատավարձը:

3.3 Կոռուպցիոն դրսևորումները պետական մարմիններում նվազեցնելու համար պարզեցնել վարչարարության գործընթացները հանրային ծառայությունների մատուցման ոլորտում:

3.4 Հակակոռուպցիոն դատարանի և դատախազությունում միայն կոռուպցիոն հանցագործությունների մեջ մասնագիտացված ստորաբաժանման աշխատակազմը

Հայաստանի
ԹՀԿ-ների
Հակակոռուպցիոն
Կոալիցիա

ձևավորել թեկնածուներին ներկայացնելով կոմպետենցիայի և բարեխղճության բարձր չափանիշներ:

3.5 Վերանայել այն մոտեցումը, որ հակակոռուպցիոն ծրագրերը ներդրվելու են միայն 15.000 և ավելի բնակչություն ունեցող տեղական ինքնակառավարման մարմիններում (այսուհետ՝ ՏԻՄ): Փոփոխել 15 000 և ավելի բնակչություն ունենալու թվային սահմանափակումն ու **որպես հիմնական չափանիշ նախատեսել, որ խոշոր չափի բյուջեներ ունեցող ՏԻՄ-երում ներդրվեն հակակոռուպցիոն ծրագրեր:** ՏԻՄ-երում բարեվարքության և շահերի բախման համակարգերի ներդրման համար անհրաժեշտ է նաև օրենսդրական պահանջներ սահմանել:

Հայաստանի
ԶՀԿ-ների
Հակակոռուպցիոն
Կոալիցիա

3.6 Ներդնել գույքի, եկամուտների և ծախսերի իրավիճակային հայտարարգրման ինստիտուտը:

4. Կոռուպցիայի դեմ պայքարում իրավապահ գործառույթ

4.1 Նախատեսել հակակոռուպցիոն համապատասխանության ծրագրերի ներդրումը բիզնես ոլորտում՝ որպես իրավաբանական անձի քրեական պատասխանատվությունը բացառելու միջոց:

4.2 Սահմանել կանխարգելիչ սանկցիաներ իրավաբանական անձանց քրեական պատասխանատվության համար, այդ թվում՝ դատական, վարչական հսկություն և հակակոռուպցիոն համապատասխանության ծրագրերի ներդնում:

4.3 Վերանայել հարկային օրենսդրության դեպքում ստուգումներ իրականացնելու և առավելագույնը բիզնես գործունեության նախորդ 3 տարիների խախտումների համար պատասխանատվության ենթարկելու ժամկետը:

4.4 Վերանայել կոռուպցիոն հանցագործությունների վաղեմության ժամկետները:

5. Հակակոռուպցիոն կրթություն

5.1 Ռազմավարությամբ նախատեսված հանրային իրազեկմանն առնչվող միջոցառումներն իրականացնելիս առաջնորդվել նորարարական լուծումներով: Օրինակ՝ գյուղական և քաղաքային համայնքների ԶԼՄ-ներով իրազեկման արշավների իրականացում՝ ներառյալ տեսանյութերի պատրաստում՝ ուղղված հակակոռուպցիոն արժեքների տարածմանը և կոռուպցիայի դեմ անհանդուրժողականության սերմանմանը, ներառյալ՝ բիզնեսներում հակակոռուպցիոն համապատասխանության ծրագրերի կարևորության վերաբերյալ:

5.2 Իրականացնել հակակոռուպցիոն ոլորտում կատարված օրենսդրական փոփոխությունների վերաբերյալ իրազեկումներ,

5.3 Իրականացնել հակակոռուպցիոն թեմաներով վերապատրաստումներ պետական մարմիններում՝ կոռուպցիոն բարձր ռիսկայնությամբ ոլորտների աշխատողների հետ, օրինակ՝ հանրային ծառայողների գույքի և եկամուտների հայտարարագրման և դրանց վերլուծությունների, պետական գնումների, թույլտվությունների և լիցենզիաների, հարկային, մաքսային, մտավոր սեփականության և այլ ոլորտներ:

Հայաստանի
ՔՀԿ-ների
Հակակոռուպցիոն
Կոալիցիա

5.4 Բարձրացնել կոռուպցիոն գործեր քննող մարմինների մասնագիտացվածությունը և կարողությունները **ապօրինի հարստացման և ակտիվների վերականգնման գործերով:**

5.5 Ռազմավարությամբ և միջոցառումների ծրագրի նախագծերով սահմանված բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների դասավանդման մոդուլներում «Հակակոռուպցիոն քաղաքականության հիմունքներ» առարկան կամ նմանատիպ այլ առարկա **ներառել նաև նախադպրոցական, հանրակրթական և միջին մասնագիտական կրթական ծրագրերում:**

5.6 Տեղեկատվական և նորարար տեխնոլոգիաների միջոցներով (օրինակ բջջային հավելվածների, ծրագրերի միջոցով) դպրոցներում և այլ կրթական հաստատություններում **ներդնել հակակոռուպցիոն խաղեր և հակակոռուպցիոն բնույթի այլ ծրագրեր:**

Հանրային քննարկումների համակարգակերպիչներ՝

«Իրավաբանների հայկական ասոցիացիա» ՀԿ

Հայաստանի ՔՀԿ-ների հակակոռուպցիոն կոալիցիա

«09» օգոստոս, 2019թ.